

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Ilgoņa Upmaļa grāmatas “Latvija–PSRS impērijas militarizētā kolonija” atvēršanas svētkos

Publicēts pirms vairāk nekā 4 gadiem

Publicēts: 09.10.2020.

Ļoti cienītā Vaideres kundze!

Augsti godātais Upmaļa kungs!

Godātie klātesošie!

Šodien ir nozīmīgs notikums vēstures pētniecībā, jo Upmaļa kunga pētījumā ir parādīts viens no būtiskiem padomju varas aspektiem – militarizācija. Tie, kuri dzīvoja padomju laikā un gāja tad skolā, atceras, ka arī skolēniem bija zināmā veidā jāmaksā “mesli” – Oktobra svētkos un citādi, lai iekaltu militāro domāšanu. Tādēļ, ka Padomju Savienība ekonomiski bija vāja un nevarēja turēt līdz rietumu pasaulei, Amerikai, un bija uzstādījusi par mērķi to sasniegt un apsteigt, tā lielu daļu no savas jaudas veltīja tieši militārajai jomai. Militārajai jomai gan tieši Bruņotajos spēkos, armijā, gan arī netieši – militarizētajā ekonomikā un citās jomās, kas bija pakļautas militārajām vajadzībām. Tādēļ, ja saskaitīja iekšzemes kopproduktā visu to, kas bija izdots militārajām vajadzībām, procentuāli tas bija nesalīdzināmi augstāks rādītājs nekā attīstītajās rietumu valstīs.

Latvija tajā laikā kā okupēta Padomju Savienības sastāvdaļa bija īpaši militarizēta – gan tādēļ, ka šeit bija daudz padomju militārpersonu, neproporcionāli daudz salīdzinājumā ar iedzīvotāju skaitu, un ņemot vērā arī to, ka tā bija Padomju Savienības

rietumu daļa un tāpēc apdraudēta, gan arī tādēļ, ka šeit bija piesaistīti cilvēkresursi, kas tika iesaistīti padomju militarizētajā rūpniecībā.

Upmaļa kungam ir neizdzēšami nopelni mūsu valstī, jo Ilgonis Upmalis 90. gados no Latvijas valsts puses bija atbildīgā amatpersona par padomju okupācijas armijas izvešanu. Okupācija tā pilnīgi beidzās ar 1994. gada 31. augustu, kad pēdējais padomju karavīrs pameta Latvijas teritoriju, un tad vēl pēc viena gada 1995. gadā, kad tika slēgta Skrunda. Šie nopelni Upmaļa kungam mūsu vēstures kontekstā ir jāatceras vienmēr. Pēc tam Upmaļa kungs ir pievērsies šī vēstures posma izpētei, ļoti nopietnai izpētei ar augstiem zinātniskiem standartiem, izpētot gan arhīvus ne tikai Latvijā, bet, kā Vaideres kundze teica, arī Krievijā, gan arī citā veidā uzzinot visu nepieciešamo informāciju un saliekot kopā šajā pētījumā.

Šo pētījumu es ieteiktu visiem izlasīt no pirmās līdz pēdējai lappusei, lai iegūtu kopēju priekšstatu, jo tas ir vienīgais šāda veida pētījums, kas ir ar augstiem zinātniskiem standartiem, ļoti labā valodā lasāms, ilustrēts, ar norādēm uz dokumentiem, kas sniedz visaptverošu priekšstatu par militāri rūpniecisko kompleksu un par padomju okupācijas spēkiem Latvijā.

Šīs grāmatas nosaukumā ir jēdziens “koloniāls”. Līdz šim mēs īsti neesam pievērsuši uzmanību šim aspektam, bet rietumu zinātnē pēdējos 20, 30 gados postkoloniālisma studijas ir viens virziens vai pieeja vēstures izpētei. Proti, tā pēta koloniālisma laiku, gan tā laika ietekmi uz mūsdienām, tāpēc nosaukums ir “postkoloniālisma studijas”. Parasti postkoloniālisma jēdzienu attiecināja uz rietumvalstu kolonijām aizjūrās, pirms 1917. gada arī bija normāli runāt, piemēram, par Krievijas kolonijām Turkestanā. Šis jēdziens pēdējā laikā politiskās vēstures pētniecībā ir paplašināts, un tas ir interesants aspekts, kā mēs varam raudzīties uz mūsu vēsturi postkoloniālisma aspektā.

Šeit varētu mest tādu cilpu uz Eiropas Parlamentu un Eiropas Parlamenta deputāti Inesi Vaideres kundzi, kura ir sagādājusi Eiropas Parlamenta līdzekļus šai grāmatai, jo Eiropas Parlaments ir tā starptautiskā institūcija, kas pirmo un gandrīz vienīgo reizi ārpus Latvijas minēja Baltijas valstu okupāciju koloniālisma aspektā – 1983. gada Eiropas Parlamenta rezolūcijā par situāciju Baltijas valstīs, tajā brīdī, kad koloniālisms vēl bija aktuāls šajās teritorijās.

Es vēlreiz gribētu pateikties Upmaļa kungam par viņa darbību, par šo noslēdzošo rezultātu, šo grāmatu, kam ir liela nozīme Latvijas vēstures apzināšanā no dokumentālā un no vērtējuma viedokļa. Lai mēs varētu labāk izvērtēt mūsu pašreizējo situāciju, mums ir labāk jāzina mūsu vēsture.

Es vēlreiz arī pateicos Vaideres kundzei par piedalīšanos grāmatas izdošanā. Tāpat mums ir arī Okupācijas nodarīto zaudējumu izpētes komisija, kas ir atjaunojusi savu darbību ar ļoti ierobežotiem līdzekļiem pie Ministru kabineta. Ir ārkārtīgi svarīgi šo darbu arī turpināt gan no zaudējumu aspekta (un 2012. gadā jau tika izdots krājums ar šo zaudējumu apjomu), gan arī nodarbojoties ar padomju okupācijas režīma pētniecību kopumā. Priekšā ir daudz darba, jo šis periods ir diezgan maz pētīts un apzināts, un tas nav tikai vēsturniekam interesants, bet arī ārkārtīgi svarīgs katram pilsonim, lai apzinātos to, kur mēs esam, no kurienes nākam, kurp mums būtu jāiet. Vēlreiz paldies un lai šī grāmata labi lasās!

Saistītas tēmas

[Egils Levits](#)

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-ilgona-upmala-gramatas-latvija-psrs-imperijas-militarizeta-kolonija-atversanas-svetkos>